

Mark- och miljööverdomstolen

Mottagare

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss av promemorian Kontaktpunkter, tillstånd och tidsfrister enligt EU-förordningen om kritiska råmaterial och EU-förordningen om nettonollindustri (dnr KN2025/02439)

Inledande synpunkter

Mark- och miljööverdomstolen har, utifrån de intressen som domstolen har att bevaka, följande synpunkter på det remitterade förslaget.

Mark- och miljööverdomstolen kan inledningsvis konstatera att innehållet i de två EU-förordningarna, och även förnybartdirektivet, är utformade utifrån att tillståndsprovningen i första instans sker hos en förvaltningsmyndighet. Det gör att de krav som följer av förordningarna och direktivet i vissa delar är svåra att förena med ett system där en tillståndsprovning sker av en domstol i första instans. Detta gäller särskilt i fråga om införande av tidsfrister för domstolens provning, men även när det gäller t.ex. möjligheten för kontaktpunkten att inhämta yttrande från domstol. Det framstår som en mer lämplig och praktisk ordning att ansökningar om miljötillstånd som en kontaktpunkt bekräftat som fullständiga ska handläggas av miljöprovningssdelegationerna. En sådan ordning torde inte kräva lika omfattande författningsändringar som de som nu föreslås. Om Miljötillståndsutredningens förslag om att inrätta en ny myndighet för miljöprovning (KN2025/01878) genomförs kan handläggningen därefter ske där.

I promemorian och författningsförslagen görs åtskillnad mellan provningsmyndighet och mark- och miljödomstol, se avsnitt 5.2. Promemorian bör ses över

i sin helhet för att säkerställa att detta är konsekvent genomfört. Se t.ex. avsnitt 6.4.2 som enligt rubriken ska handla om prövningsmyndighetens yttrande men där mark- och miljödomstolen omnämns både i förslagsruta och i skälen för förslaget. Se även avsnitt 6.4.3 och 10.5 där det ibland står ”prövningsmyndighet och/eller mark- och miljödomstol” och ibland bara ”prövningsmyndighet” trots att det av sammanhanget framstår som att även mark- och miljödomstol avses.

Tidsfristerna

Det är oklart vad rättsföljden blir om en tidsfrist inte kan hållas. I avsnitt 9.1 anges följande: *Innebörden av att det gäller en tidsfrist för ett mål eller ärende enligt EU-förordningen är att målet eller ärendet i första instans behöver vara avgjort inom tidsfristen. Det betyder att prövningsmyndigheterna kan behöva prioritera de ärenden som omfattas av en tidsfrist.* En följd av att vissa mål ska prioriteras är att handläggningen av mål som är äldre kan behöva vänta. Om mål eller ärenden enligt EU-förordningarna ska hanteras med förtur bör detta komma till uttryck i författningstext.

Vidare anges: *Tidsfristerna kan leda till att ansökningar avslås eller avvisas när det inte finns tid för tillståndsprovande myndigheter eller domstol att tillse att ansökan ändras på så sätt att den kan leda till ett tillstånd inom en tidsfrist. Detta gäller särskilt i de situationer då förseningar beror på projektägaren.* Om avsikten är ett överskridande av en tidsfrist ska leda till att en ansökan ska avslås eller avvisas bör detta komma till uttryck i författningstext. Ordningen förefaller vidare märklig då det kan antas att verksamhetsutövaren/ projektägaren även vid en eventuellt passerad tidsfrist torde vara mer intresserad av att få sin ansökan prövad än att få den avslagen enbart av skälet att tidsfristen passerats.

Mark- och miljööverdomstolen vill också framhålla att det inte ankommer på domstolen att *tillse* att en ansökan ändras på ett sätt att den kan leda till ett tillstånd. Domstolens processledning får inte äventyra parternas rätt till en opartisk rättegång.

I samma avsnitt anges att frågan om det löper en tidsfrist för hanteringen av ett återförvisat mål får avgöras i tillämpningen och inte bör regleras särskilt. Mark-

och miljööverdomstolen delar inte den uppfattningen, utan bedömer att det bör framgå av författningstext i vilka fall prövningen av ett mål omfattas av en tidsfrist.

Kontaktpunktens bekräftelse av en fullständig ansökan

Det är otydligt vad som avses med en ”fullständig ansökan”. Enligt EU-förordningarna är en ansökan fullständig när projektägaren lämnat in all information som krävs för att behandla ansökan. Det ger intryck av att huvudregeln är att några mer omfattande kompletteringar inte ska behöva ske efter att ansökan bekräftats som fullständig. Samtidigt anges i avsnitt 6.4.3 att majoriteten av kompletteringar inte ska förläggas till tiden innan tidsfristen startar, dvs. innan ansökan ges in, utan att kompletteringarna ska ske hos prövningsmyndigheten eller mark- och miljödomstolen för att skapa ett incitament att hantera kompletteringarna skyndsamt. Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det svårt att se att kontaktpunkten kan bedöma en ansökan som fullständig om det behövs mer omfattande kompletteringar. Om en prövningsmyndighet i sitt yttrande till kontaktpunkten har påpekat kompletteringsbehov, bör kompletteringen ges in till kontaktpunkten innan ansökan ges in till prövningsmyndigheten. Som utgångspunkt måste det vidare anses bättre med kompletteringar tidigt i processen än senare.

Om en kontaktpunkt avslår eller avvisar en ansökan för att den inte är fullständig kan beslutet enligt förslaget överklagas av projektägaren till allmän förvaltningsdomstol som efter överprövning, i sista instans av Högsta förvaltningsdomstolen, kan göra en annan bedömning och finna att ansökan borde ha bekräftats som fullständig. Prövningen kan, beroende på vilken typ av ansökan som det gäller, kräva en bedömning av svåra tekniska frågor. En konsekvens av förslagen är också att samma fråga, om en ansökan är fullständig, kan komma under bedömning av allmän förvaltningsdomstol och därefter av prövningsmyndighet eller mark- och miljödomstol som då kan göra en annan bedömning i fråga om ansökans fullständighet. Det framgår av avsnitt 6.4.3 att kontaktpunktens bekräftelse varken ersätter eller inskränker den prövning som ska ske hos prövningsmyndigheten eller mark- och miljödomstol utan endast startar tidsfristen.

Begäran om yttrande från en kontaktpunkt

I 4 § andra stycket i förslag till lag om kontaktpunkter och tillståndsförfaranden för kritiska råmaterial och nettonollindustri (lag om kontaktpunkter) anges att mark- och miljödomstolen på begäran av kontaktpunkt får yttra sig över en ansökan om tillstånd eller dispens är fullständig. I författningskommentaren, anges att domstolen bör yttra sig över om ansökan uppfyller kraven i tillämplig lagstiftning och om domstolen är behörig att handlägga ansökan. Vid denna tidpunkt har ansökan ännu inte lämnats in till domstolen. Mot den bakgrunden torde begäran om yttrande endast kunna hanteras som ett administrativt ärende. Den framgår inte i vilken sammansättning domstolen ska yttra sig, men beslutande i administrativa ärenden är lagmannen eller den lagmannen delegerat beslutanderätten till. Förslaget väcker frågor om jäv som borde ha behandlats i promemorian.

Möjligheten att skjuta upp avgörandet av en villkorsfråga

Enligt 22 kap. 27 § miljöbalken får mark- och miljödomstol skjuta upp avgörandet av en viss villkorsfråga när verkningarna av en verksamhet inte kan förutses med tillräcklig säkerhet. När domstolen beslutar om prøvotid och skjuter upp avgörandet av en viss fråga innebär det att denna del av beslutet inte är slutligt avgjord. Hur lång en prøvotid är kan variera mycket.

I promemorian saknas en analys av hur förfarandet med uppskjutna frågor enligt 22 kap. 27 § miljöbalken förhåller sig till bestämmelserna om tidsfrister för handläggningen av mål som omfattas av krav på tidsfrister. Detta måste tydliggöras i det fortsatta arbetet.

Motiverad slutsats

Enligt promemorian (avsnitt 10.5) är det upp till prövningsmyndigheten att bedöma om den har erhållit all nödvändig information, om samråden är slutförda och om 90-dagars fristen för att utfärda den motiverade slutsatsen har börjat löpa. Det anges vidare att det inte finns något krav på att prövningsmyndigheten ska redovisa när den bedömer att den har tillgång till all nödvändig information, utan

att det är upp till prövningsmyndigheten att bedöma och inte bör regleras särskilt. Prövningsmyndigheten eller mark- och miljödomstol får förlänga tidsfristen endast under vissa angivna omständigheter och förlängningen ska meddelas parter, remissinstanser och kontaktpunkt, se förslaget till 6 kap. 43 c § miljöbalken. Mot den bakgrunden bör behovet av att redovisa startpunkten för 90-dagarsfristen övervägas ytterligare.

Ikraft- och övergångsbestämmelser

Enligt ikraftträdande och övergångsbestämmelserna (avsnitt 17) ska den nya lagen och förordningen om kontaktpunkter träda i kraft den 1 oktober 2026. EU-förordningens bestämmelser om bl.a. tidsfrister ska dock tillämpas i redan pågående mål och ärenden. Samtidigt framgår av 3 § lagen om kontaktpunkter att tidsfristerna i EU-förordningarna endast gäller i mål och ärenden som inleds vid en mark- och miljödomstol genom att en kontaktpunkt har bekräftat att ansökan är fullständig. Det behöver klargöras hur EU-förordningarnas bestämmelser om tidsfrister avses att tillämpas i de mål som redan är pågående per den 1 oktober 2026 och vid vilken tidpunkt en tidsfrist inleds om det inte är genom en kontaktpunkts bekräftelse.

Med hänsyn till att de föreslagna lagändringarna till lag om verksamheter och åtgärder för förnybar energi saknar övergångsbestämmelser måste det tydliggöras hur bestämmelserna ska tillämpas i redan pågående mål. Om bestämmelserna ska tillämpas på mål som redan pågår i hos domstol måste det tydliggöras hur domstolen ska hantera ett mål där en tidsfrist inom kort riskerar att överskridas eller som redan är överskriden.

Även de nya bestämmelserna om motiverad slutsats som föreslås införs i 6 kap. miljöbalken saknar övergångsbestämmelser. Det behöver tydliggöras hur dessa tidsfrister ska tillämpas i redan pågående mål.

Konsekvensanalysen

Eftersom det saknas uppgifter om hur många mål eller ärenden som kan omfattas förslagen i promemorian är det svårt att bedöma konsekvenserna av förslagen. Det

anges i avsnitt 18.5 att kontaktpunktens arbete förväntas avlasta tillstånds-
prövande myndigheter och domstolar. Det är oklart på vilket sätt en kontaktpunkt
avlastar domstolens arbete då prövningen av en ansökan som lämnats in till
domstol kommer att omfattas av samma regelverk som i dag. Vidare bör
konsekvenserna av att mark- och miljödomstolen kan behöva prioritera de mål
som träffas av krav på tidsfrister redovisas.

Övriga synpunkter

I 6 § första stycket lagen om kontaktpunkter framgår att kontaktpunkten tillfälligt
får stoppa en tidsfrist. En tidsfrist startar när kontaktpunkten bekräftat ansökan
som fullständig och ärendet överlämnas till domstol, se 24 § förordning om
kontaktpunkter. En tidsfrist enligt 3 § lagen om kontaktpunkter löper därmed hos
domstolen och inte hos kontaktpunkten. Det innebär att möjligheten enligt 6 §
första stycket för kontaktpunkten att stoppa en tidsfrist innebär att kontaktpunkten
stoppar en tidsfrist för ett mål som handläggs i domstol. Det bör förtydligas hur
denna bestämmelse avses att tillämpas.

I 8 § första stycket lagen om kontaktpunkter står det att mark- och miljödomstolen
ska ”ta ställning” till om en annan tidsfrist ska gälla i vissa fall. Det är otydligt
vad som avses med uttrycket att domstolen ska ta ställning. Ska domstolen fatta
ett beslut i frågan i målet? Detta behöver förtydligas.

I 8 § 2 lagen om verksamheter och åtgärder förförnybar energi bör hänvisningen
vara till 22 kap. 2 § miljöbalken och inte till 42 kap. 3 § rättegångsbalken. Även
texten i avsnitt 12.2 bör justeras i enlighet med detta.

Enligt 35 § första stycket förordningen om kontaktpunkter åläggs mark- och
miljödomstol att underrätta projektägaren och kontaktpunkten om gällande
tidsfrist, se avsnitt 13.4 där det står att domstolen åläggs en skyldighet.

Bestämmelser som reglerar mark- och miljödomstolen bör vara placerade i lagen
om kontaktpunkter. I samma avsnitt står det att det bör ingå i mark- och
miljödomstolens uppgifter att ta ställning till att det projekt som erkänts som
strategiskt är detsamma som är föremål för handläggning hos domstolen. Det är

otydligt hur detta ställningstagande ska ske och komma till uttryck. Ska domstolen fatta ett beslut inom ramen för det pågående målet? Det behöver förtydligas.

Malin Wik

I handläggningen av ärendet har deltagit hovrättsrådet Malin Wik och tekniska rådet Claes Becker